

Rav Schwob on Prayer p. 515 .6

Source Sheet by Shira Hochheimer

– וְעַל נַפְלְאוֹתַיִךְ וְטוֹבוֹתַיִךְ שֶׁבָּקַל עֵת, עָרַב וּבָקַר וְצָהָרִים –
 □ **ערב:** One may find himself in an “emotional state of *erev*.” He feels that his life is declining, either because of age or lack of *mazal*; everything is getting darker and darker, he feels more and more hopeless, until eventually it will all come to an end.
 □ **בקר:** Or a person may be in a *boker* state of life, in which he sees some light coming into his life, and little by little things begin to turn around for him.
 □ **צהרים:** Or one may be experiencing the *tzaharayim* of his life; there is bright sunshine all around him; he is successful in whatever he does; he has the feeling that he is “on top of the world.”
 על חיינו הפסוקים *HaKadosh Baruch Hu* for our lives which You hold in Your hand, and שבכל יום, whether we are experiencing, or have experienced, a life of *erev*, or *boker*, or *tzaharayim*.

חשך ואור

1. **בראשית א': ב' וְהָאֲרֶז הָיְתָה תְהוֹ וְבָהוּ וְחָשָׁךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וָרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:**
2. **בראשית רבה ב': ד' רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְיִשׁ פֶּתַר קִרְיָא בְּגָלוּת, וְהָאֲרֶז הָיְתָה תְהוֹ, זֶה גְלוּת בְּבָל, שְׁנַאָמַר (ירמיה ד, כט): רְאִיתִי אֶת הָאֲרֶז וְהִנֵּה תְהוֹ. וְבָהוּ, זֶה גְלוּת מְדִי (אסתר ו, יד): וַיִּבְהַלּוּ לְהַבִּיא אֶת הַמֶּן. וְחָשָׁךְ, זֶה גְלוּת יוֹן, שֶׁהִתְשִׁיכָה עֵינֵיהֶם שָׁל יִשְׂרָאֵל בְּגִזְרוֹתֵיהֶן, שֶׁהִתְהַוְּתָה אוֹמְרַת לָהֶם, כְּתָבוּ עַל קֶרֶן הַשּׁוֹר שָׁאִין לָכֶם חֵלֶק בְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל. עַל פְּנֵי תְהוֹם, זֶה גְלוּת מְמַלְכַת הַרְשָׁעָה, שָׁאִין לָהֶם חֶקֶר כְּמוֹ הַתְּהוֹם, מֵהַתְּהוֹם הַזֶּה אֵין לוֹ חֶקֶר, אַף הַרְשָׁעִים בֶּן.**

אדם הראשון

7. **עבודה זרה ח' א:ז' ת"ר לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך אמר אוי לי שמא בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפלה] כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך אמר מנהגו של עולם הוא הלך ועשה שמונה ימים טובים לשנה האחרת עשן לאלו ולאלו ימים טובים הוא קבעם לשם שמים והם קבעום לשם עבודת כוכבים**

נח הצדיק

8. **רש"י על בראשית ז': י"ב: ב' ארבעים יום וגו'. אין יום ראשון מן המגן, לפי שאין לילו עמו שְׁהָרִי כְּתִיב בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקָעוּ כָּל מַעֲיָנֹת, נִמְצְאוּ אַרְבַּעִים יוֹם כָּלִים בְּכ"ח בְּכֶסֶלּוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁהִתְחַדְּשִׁים נִמְנִין כְּסֶדֶרן אֶחָד מְלֵא וְאֶחָד חֹסֵר, הָרִי י"ב מִמַּרְחֶשֶׁן וְכ"ח מִכְּסֶלּוֹ:**

9. **מזרחי, בראשית ז': י"ב: ג' בכ"ח בכסלו לרבי אליעזר. או בכ"ח בסיון לר' יהושע ונקט לרבי אליעזר משום דחכמי ישראל מונין למבול כר' אליעזר כדלעיל דאל"כ למה לא אמר או בכ"ח בסיון לרבי יהושע כמו שאמר גבי בראשון בא' לחדש חרבו המים שהוא תשרי לר' אליעזר או ניסן לר' יהושע אבל לא משום דסבירא ליה כותיה שבתשרי נברא העולם שהרי חכמי ישראל מונין למבול כר' אליעזר אף על פי שסוברים כר' יהושע שאמר בניסן נברא העולם:**

10. **בראשית ז': כ"ג וַיִּמַח אֶת-כָּל-הַיְקוּם וְאֶשֶׁר וְעַל-פְּנֵי**

3. **ורוח אלהים מרחפת, זה רוחו של מלך המשיח, היאך מה דאת אמר (ישעיה יא, ב): וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה', בְּאִיזוֹ זְכוּת מְמַשְׁמֶשֶׁת וּבְאֵה, הַמְּרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם, בְּזְכוּת הַתְּשׁוּבָה שְׁנִמְשָׁלָה כַּמַּיִם, שְׁנַאָמַר (איכה ב, יט): שִׁפְכִי כַּמַּיִם לַבַּיַד.**
4. **בן איש חי, הלכות שנה א, הלכות חנוכה, פתיחה ב' ולכן נקראת חנו כ"ה - היא תיבת אור, שהיא תיבה של חמש ועשרים שבתורה, כי מן "בראשית" עד "יהי אור. תמצא תיבת אור היא תיבה של כ"ה, ולכן הנס התחיל בכ"ה לחודש, לז"א: "יהי אור - ויהי אור", "יהי" - עולה כ"ה. יהי בו נס של אור.**

5. 1 שפתי חיים חנוכה

יש לבאר את הביטוי "החשיכו עיניהם של ישראל" מלשון "וכסה את עין הארץ", ופירש"י "את מראה הארץ" (שמות י, ה), וכן כאן הכוונה שמטרת היוונים בגזירותיהם הייתה להחשיך ולכסות את המראה והתודמית של עם ישראל כעם סגולה קדוש לה; הנבחר והשונה מכל העמים. לכן גזרו על המילה והשבת (כמבואר במגילת אנטיוכוס) שהן אות ברית בין השי"ת לישראל עמו, המקדשים לה; את גוף האדם – המילה, ואת הזמן – השבת. את זאת עשו היוונים כדי לבטל את מעלתם של ישראל ולהשוותם לכל העמים.

מהראשונים, ונח, פירוש היה איש במנוחת הנפש, ולא כנאמר כולו שב במרוצתם, זהו הפוך המנוחה, אשר היא מכת מדיני, רצוני לומר כי האדם מדיני בטבע, ואם כן יש לו טרדות רבות, ובפרט כדורו דור המבול, אשר היה לו הרבה עגמת נפש מדורו, אשר דרש מאד טובתם כמשפט האדם המשתדל ללכת בדרכי השי"ת, וכמו שכתבנו מדרגתו הנפלאה במאמר "נושא בעול", ששלחתי לך, אין על עפר משלה להשיב בעדה, **עד בפעם אחת איחר מזונות לארי ותיכף נענש, ושוב לא קרה לו, רק פעם אחת, והרי כמה היה מוטרד, הרי, כי הרגיל עצמו יותר מדי במדת מנוחת הנפש, וזה שאנו מבקשין שתרגילנו בתורתך, כי שמעתא בעי צילותא...** שכחתי מרוב נחיצתי כמובן, לסיים ענין של נח, להבין מדרגתו הגדולה במנוחת הנפש בטרדה של מלך גדול כמוהו, ולכן נענש כשקירב עצמו לדבר המביא לידי בלבול הדעת, היינו יין... (חלק א קלד)

16. **בראשית ט':ט' וְאֵי הִנְגִי מְקִים אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת-זֶרְעְכֶם אֶחְרִיכֶם:**

17. **נתיבות שלום נח**

הבריאה, עכ"ז היתה השאלה היאך ניצלתם מחרון אף הגדול והנורא שהיה אז, והתשובה היתה רק בכח החסד. והלימוד מכאן שאף אחרי השחתה שכזו עדיין יש דרך הצלה, שהקב"ה ברא צרי ומרפא בכל המצבים אפילו של אבי אבות הטומאה, כי רצוני ית' ללל ידה ממנו נדח, ואילו לא היה בהם עון גזל והיו עוסקים בחסד היו הדינים נמתקים מעליהם.

18. **רב גפטר**

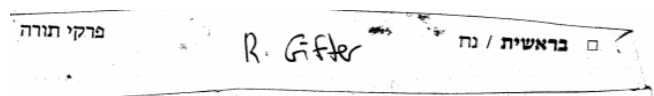
protection, the ark also served as "a school," teaching *chesed* and harmony to its occupants. Whether looking after one another or tending to the animals' needs, Noah and his family discovered that life in the ark depended on *chesed*. Only Hashem could judge when the ark's occupants had attained the level of *chesed* necessary to restart the world, and consequently His permission to leave was required. This also explains why the *posuk* uses the name *Elokim*, denoting judgment, in connection with leaving the ark. Surely, the name *Hashem*, denoting mercy, would be more suitable in this situation, when the ark's occupants were finally able to leave after more than a year! However, since a certain level of *chesed* needed to be attained, and anything less would disqualify them from restarting the world, Hashem scrutinized their *chesed*, and allowing them to leave indicated that they had attained this level. *Elokim* is thus used to denote Divine judgment as to whether or not they were really to leave.

19. **רש"י על בראשית ט':ט' ואני הנני. מספיים אני עמך, שְׁהִיָּה נַח דוֹאֵג לְעֶסֶק בְּפָרִיָּה וּרְבִיָּה עַד שֶׁהִבְטִיחוּ הַקָּב"ה שְׁלֵא לְשַׁחַת הָעוֹלָם עוֹד, וְכֵן עָשָׂה וּבְאֶחְרוֹנָה אָמַר לוֹ הִנְנִי**

הַאֲדָמָה מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׁ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמְחוּ מִן-הָאָרֶץ וַיִּשְׁאָר אֶדְ-נֹחַ וְאֶשְׂרָא אִתּוֹ בַּתְּבָה:

11. **רש"י על בראשית ז':כ"ג:ב' אך נח. לְבַד נַח, זֶהוּ פְּשוּטוֹ; וּמ"א גוֹנֵחַ וְכוּהָה דָם מְטַרַח הַבְּהֵמוֹת וְהַחַיּוֹת. וְנ"א שְׂאֵחַר מְזוֹנוֹת לְאָרִי וְהַפִּישׁוֹ, וְעָלְיוֹ נֶאֱמַר הֵן צָדִיק בְּאָרֶץ יִשְׁלָם (משלי יא):**

12. **מזרחי, בראשית ז':כ"ג:ה' גונח וכוהה דם. בב"ר דאל"כ אך למה לי והלא כל אכין ורקין מיעוטין ואין כאן מאומה למעט אלא כשנאמר שנח עצמו היה ממועט מחיותו שהיה גונח וכוהה דם והיה חציו בריא וחציו חולה:**

"(6:14), *Make the ark with compartments.*" R' Yitzchak (*Bereishis Rabbah* 31:9) teaches that the word *קן*, literally a nest, alludes to the birds brought by a *metzora*. Just as a bird-offering purifies a *metzora*, so too did the ark purify its occupants.¹ Creation was an act of *chesed*, kindness, for Hashem did not need to create the world. He created the world to bestow *chesed* and in order that man do likewise, and it was man's inability to live in harmony that brought about destruction. Rebuilding the world would require the same foundation — *chesed* — and man would have to live in harmony. The occupants of the ark could leave to rebuild the world only when this concept of *chesed* had become a part of them. Thus, besides providing

13.

14. **מכתב מאליהו ההצלה מן המבול לא היתה אלא בהפכו, בכח החסד. נצייר לעצמנו, נח ובניו ומשפחתו שמונה נפשות שמשו והאכילו לעשרות אלפים בעלי חיים כל אחד בזמנו ובמזונו המיוחד לו, הן ביום והן בלילה במשך שנה תמימה, הרי זו פעולה של גמילות חסדים מאין כמוה, חסד זה הוא הוא הרוחניות שבענין התיבה, **בחנית האבן הטובה שהיתה מאירה בו, כי אין מכסה לאור הרוחני, אור רוח הקודש, גם בחשכת צרות העולם הזה,** ואם פעם אחת בתוך מאות אלפי פעמים איחר נח רגעים אחדים לתת מזונות לארי, הכהו ועשהו בעל מום, כאמרם ז"ל על וישאר אך נח, כי במדרגה זו של חסד גם איחור כזה נחשב למום בחסדו, ועל כן נעשה גם בעל מום ממש, כי אין החצון אלא מראהו הנגלה של הפנים. בדרך בהטבע לא היתה התיבה חתומת הכופר יכולה להתקיים כלל בתוך שאגת גלי ים, מים הזידוניים, אלא שזהו עצם הנס, כי נשמר בתוך החסד הנפלא.**

15. **חכמה ומוסר...: ובזה תזכה למנוחת השקט ושלוה, כדאיתא בבעל הטורים על "ונח מצא חן", וכן ראיתי לאחד**

מִסְפָּּים לַעֲשׂוֹת קִיּוּם וְחִזּוּק בְּרִית לְהִבְטָחָתִי וְאַתֶּן לָךְ אוֹת:

20. **ספר התודעה** אף הקשת הראשונה שנראתה בענן אחר המבול, בכסלו נראתה. וכך כתוב: "ויאמר אלוקים זאת אות הברית אשר אני נותן ביני וביניכם ובין כל נפש חיה אשר איתכם לדורות עולם. את קשתי נתתי בענן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ." [בראשית ט' 12-13] ופרשה זו נאמרה לנח בראש חודש כסלו, שהרי ב-כ"ח [28] בחשוון יצא נח מן התיבה ואח"כ נאמר: "ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל העוף הטהור ויעל עולות במזבח", עד שכלה חודש חשוון והתחיל כסלו. כיוון שהתחיל חודש כסלו, בירך אלוקים את נח, התיר לו את הבשר לאכילה (עד אחרי המבול, מאז בריאת העולם, נאסר על האדם לאכול בשר...!), אסר לו שפיכת דם האדם, וכתר עימו ברית החיים והראהו את הקשת.

21. **רב מונק**

16. I SHALL SEE IT TO RECALL A PERMANENT COVENANT. Does God need to look upon it in order to remember? There is

no forgetting with God! Or was the rainbow needed to remind Jewry of the punishment of the flood? But that was recorded in the Torah — how could it be forgotten? And the rainbow was not needed by the other nations because they were non-believers and "disbelievers" and the flood meant nothing to them. In reality, "the sign through which God recalls His miracles זכר עשה למלאותי" is meant for mankind. Thus it is not written "I will look upon it that I may remember," but "to remember" (ראיתייה לזכור) that is, so that the righteous remember and bless the One Who "remembers the covenant ברוך זכר הברית, Who is faithful to His covenant and makes good His word." (These are the words of the blessing said on seeing a rainbow.) When the rainbow appears in the clouds, let everyone be aware that "I recall." Let men not lose heart, let them not have doubts about divine justice, even when the world is plunged into darkness and desolation. But let them see in the rainbow the pledge of the eternal pact between Creator and created, and in it the assurance that the Eternal is leading the world to its destiny, even though times be hard. As for the Eternal, He does not know forgetfulness; He needs no sign to remember (ס' חסידים, כ"ו סי' התתשל"ד, פאריס).

בנין המשכן

22. **משנה מגילה ג'ו' בַּחֲנֻכָּה, בְּנִשְׂאִים (שם ז).**

23. **עיקר תוספות יום טוב על משנה מגילה ג'ו' א'** בנשיאים. דהוה נמי חנוכת המזבח רש"י. ועוד משום שנשלם מלאכת המשכן בכ"ה בכסליו. טור. ועוד שכשכבשו החשמונאים למקדונים מצאו המזבח משוקץ וסרתו אותו

ובנאוהו מחדש וחנכו אותו בכ"ה בכסליו. בספר מכבי:

24. **ילקוט שמעוני על נ"ך קפ"ד: ב'** א"ר חנינא בכ"ה בכסליו נגמר מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן, כמו שכתוב ביום הראשון באחד לחדש תקים את משכן, והיו ישראל ממלמלין על משה לומר למה לא הוקם מיד שמא דופי אירע בו והקב"ה חשב לערב שמחת המשכן בחדש שנולד בו יצחק דכתיב לוישי ועשי עוגות ואמרו לו שוב אשרוב אליך, ומעתה הפסיד כסלו שנגמרה בו המלאכה אמר הקב"ה עלי לשלם, מה שלם לו הקב"ה חנוכת חשמונאי, וכן מרחשון עתיד הקב"ה לשלם לו:

25. **מדרש תנחומא, תרומה ח' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה, כח).** אימתי נאמרה למשה הפרשה הזו של משכן, ביום הכפורים עצמו, אף על פי שפרשת המשכן קודמת למעשה העגל. אמר רבי יהודה ברבי שלום: אין מקדם ומאחר בתורה, שנאמר: נעו מעגלתיקה לא תדע (משלי ה, ו), מטלטלות הן שביליה של תורה ופרשיותיה. הוי, ביום הכפורים נאמר למשה ועשו לי מקדש.

מניין? שכן עלה משה בנשיה בסיון, ועשה ארבעים יום וארבעים לילה, ועוד עשה ארבעים, ועוד עשה ארבעים, הרי מאה ועשרים. ואתה מוצא, שביום הכפורים נתפפר להם, ובו ביום אמר לו הקדוש ברוך הוא, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כדי שיידעו כל האמות שנתפפר להם על מעשה העגל. ולכך נקרא משכן העדות (שמות לח, כט), שהוא עדות לכל באי העולם, שהקדוש ברוך הוא שוכן במקדשכם. אמר הקדוש ברוך הוא: יבא זקה שבמשכן ויכפר על זקה שנעשה בו את העגל, שכתוב בו: ויתפרקו כל העם את גזמי הזקה וגו' (שמות לב, ג). ולכך מתפפרין בזקה, וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זקה. אמר הקדוש ברוך הוא: פי אעלה ארכה לך ומכפותיה ארפאה (ירמיה ל, יז).

26. **שמות ל"ה: כ' ויצאו כל-עדת בני-ישראל מלפני משה:**

27. **אור החיים על שמות ל"ה: כ' א'** ויצאו כל עדת בני ישראל. פירוש שיצאו כולם כאחד בזריזות להביא ולא היה בהם אחד שנתעכב מחבירו:

and decided not to write it. The decision not to write it brought me some sense of relief and leisure, but I ultimately decided it was only laziness that caused me to come to the conclusion that I should not write it.

“Therefore, he did write the sefer and the rest is history.

Klal Yisrael is so much richer for that final decision of Rabbeinu Bachye Ibn Pakuda to write and publish Chovos HaLevovos.

החשמונאים וחנוכה

32. **שבת כ"א ב"י** מאי חנוכה דתנו רבנן בכה בכסליו

יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה

33. **שם משמואל** - דהנה ידוע שמדת היונים היתה עזות

מצח, לפיכך ראה דניאל את המלכות הזאת בדמות נמרשיש בו מדת העזות ביותר כמו שאמרו ז"ל (אבות פ"ה) הוי עז כנמר. והנה כשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום השתמשו במדתם לקדושה, להיות עז כנמר בעבודת השי"ת ולא יתבייש מפני המלעיגים עליו, ויבטלם בלבו ויהיו בעיניו כאפס ואין. וגם המלחמה עצמה שעמדו נגד היונים שהיו כחול הים, וחשמונאי ובניו המועטים עמדו כנגדם, וזה הכח והעוז לקחו ממדת היונים והכניסוה לקדושה. אך מדה זו בקדושה צריכה שמירה ביותר שלא יסתעפו ממנה גסות רוח ועזות פנים לרהב נער בזקן ונקלה בנכבד. אבל חכמז"ל תקנו זה במצות נ"ח על פתח ביתו מבחוץ, שמדחה כח החיצונים כאמרם ז"ל מעט אור ידחה רב חושך. ומובן ששמירה זו מועילה גם בפני הסתעפות עזות פנים וגסות רוח, ממדת העוז דקדושה. ובפשטות יש לומר דכל מדת גסות הרוח ועזות פנים נמשכת מפאת החושך והסתר האור האלקי. כי במקום התגלות האור האלקי ממילאכל הנבראים בטלים ואין מקום לגסות רוח ועזות פנים כמובן

28. **שמות ל"ה כ"א** ויבאו כל-איש אשר-נשאן לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את-תרומת יהוה למלאכת אהל מועד ולכל-עבדתו ולבגדי הקדש: ויבאו האנשים על-הנשים כל | נדיב לב הביאו חח ונזם וטבעת וכומז כל-כלי זהב וכל-איש אשר הנגף תנופת זהב ליהוה: כל-מרים תרומת כסף ונחשת הביאו את תרומת יהוה וכל אשר נמצא אתו עצי שטים לכל-מלאכת העבדה הביאו: וכל-איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים וערת אילם מאדמים וערת תחשים הביאו: וכל-אשה חכמת-לב בגדיה טוו ויבאו מטוה את-התכלת ואת-הארגמן את-תולעת השני ואת-השש:

29. **שמות ל"ה כ"ז** והנשאם הביאו את אבגי השם ואת אבגי המלאים לאפוד ולחשוך:

30. **רש"י על שמות ל"ה כ"ז א'** והנשאם הביאו. אָמַר ר' נתן: מָה רָאוּ נְשִׂאִים לְהַתְנַדֵּב בְּחִנְכַת הַמִּזְבֵּחַ בְּתַחֲלָה וּבְמִלְאֶת הַמִּשְׁכָּן לֹא הִתְנַדְּבוּ בְּתַחֲלָה? אֶלָּא כִּי אָמְרוּ נְשִׂאִים, יִתְנַדְּבוּ צְבוּר מִה שֶׁמִּתְנַדְּבִין, וּמִה שֶׁמִּסְתְּרִים, אָנוּ מְשַׁלְּמִין אוֹתוֹ, כִּינּוּן שֶׁהַשְּׁלִימִי צְבוּר אֶת הַכֹּל – שֶׁנֶּ' וְהַמִּלְאָכָה הִיְתָה דָּיִם – אָמְרוּ נְשִׂאִים מָה עָלִינוּ לַעֲשׂוֹת? הִבִּיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֶּׁהָם וְגו', לְכֹד הִתְנַדְּבוּ בְּחִנְכַת הַמִּזְבֵּחַ תַּחֲלָה, וּלְפִי שֶׁנִּתְעַצְלוּ מִתַּחֲלָה נִחְסְרָה אוֹת מִשְׁמָם, וְהַנְּשִׂאִים כְּתִיב (ספרי):

31. **Rabbi Frand: torah-portion/ravfrand-5771-** **vayakhel** Rav Simcha Zissel Brody questions Chazal's assertion that the Nesiim were lazy. Offering to make up any deficit in the Mishkan building campaign does not sound like laziness. It seems very generous! Perhaps it was a mistake or a miscalculation, but why is it described as "laziness"?

Rav Simcha Zissel says that we learn from here something that we should all take to heart. Namely, whenever we have an opportunity to do something or not to do something and we decide to delay, even for the most noble of reasons, we should realize that such an attitude is really based on laziness and inertia. Rav Simcha Zissel quotes Rabbeinu Bachye Ibn Pakuda's preface to his classic work Chovos HaLevovos [Duties of the Heart]: "When I first decided to write this work, the thought crossed my mind that I was not worthy to write such a sefer. Therefore, I changed my mind

ושם החודש מורה על המכוון מהחודש. ושם חודש זה כסלו והוא מלשון אם שמתו זהב כסלי וכן כי ה' יהיה בכסלך שהוא לשון מבטח עוז. נראה שעסק חודש זה שכל א' מישראל יהיה לו מבטח עז בה'.

... והאריז"ל חשב י"ב החדשים כנגד י"ב השבטים כסדר הדגלים. ונמצא חודש כסלו נגד בנימין דכ' ב"י ידיד ה' ישכון לבטח עליו שהוא יש לו מבטח עז בה'... וכל א' מישראל יכול לזכות לזה אם יפנה עצמו להשי"ת. כמ"ש (שהש"ר ה) פתחי לי פתח א' של תשובה כחודה של מחט ואני אפתח לכם פתחים וכו'.

ובחודש זה נס חנוכה שהיה שלא כדרך הטבע כלל. דנס פורים היה כמעט קרוב לטבע בעיני העולם שע"י שמלכה אסתר נהפך לבבו לטובה. אבל בחנוכה שהי' במלחמה ע"י אנשים מתי מספר. ואף אחר שנתוסף עליהם מ"מ מה נחשבו נגד חיל היונים שמלכו בכיפה אז. רק ע"י מבטח עז שהיה להכהנים כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט על ידי זה נצחו מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים.

והי' בחודש זה כסלו שנקרא ע"ש המבטח עז שיש לישראל כי ה' יהיה בכסלך... ובחודש כסלו יש לכל א' מישראל מבטח עז שיוכל לקנות עולמו בשעה א'. שע"ז יש מבטח עז לישראל כמ"ש בזוה"ק (ח"א קמב א) על פ' עוז לו בך מסילות בלבבם ע"ש. אם אך יפנה עצמו לד"ת כמ"ש פתחו לי פתח א' של תשובה כחודה של מחט ואני אפתח לכם פתחים כו' ועמך כולם צדיקים ויהיה ה' בכסלך:

פרי צדיק, ראש חודש כסלו ג' א' שהעסק בחודש זה לענין הכנסת היצר ראשית גוים אשר קרך שהצנינך והיינו שמשליך קרירות ועצלות על האדם עדמשי"נ עצלה תפיל תרדמה.

וכשבא היצה"ר לקלקלו ולהפרישו מחכמה הרוצה להחכים ידרים. והוא ע"י שמפיל עצלה ועצבות על האדם עצלה תפיל תרדמה. אשר שם הזהב שלוקח החשק והאהבה לד"ת עדמ"ש בגמ' משכהו לבהמ"ד כו' וכמ"ש במ"ר אשר שם הזהב אלו ד"ת והוא טוב מאד... וזה עסק חודש זה להיות מבטח עז בהשי"ת שישמרהו ויסייעהו אף אם קלקל ח"ו יוכל לתקן הכל ע"י תשובה:

34. **פרי צדיק** שמזה החושך נצמח הישועה. שמקודם היו ג"כ תחת ממשלתם אך כיון שגזרו גזירות כאלו והחשיכו עיניהם. עי"ז נתעוררו ומסרו עצמם ע"ז והשי"ת עזרם ונתגברו עליהם.

35. **נתיבות שלום חנוכה**

30 וזה היסוד של יהודי. ליהודי יש תורה שלמה ויש תרי"ג מצוות אך היסוד שלו הוא אמונה ובטחון. וכדאיתא בפרי הארץ (וירא) שכל הנסיונות של יהודי הם באמונה, מפני שזה היסוד. וכל המאבק עם קליפת י"ן היה בענין זה. היונים רצו לנתק את ישראל מהשורש, כפי שגזרו כתבו על קרו השור שאין לכם חלק באלקי ישראל. ולעומת זה כאשר הקב"ה הושיע את ישראל היתה הישועה בענין זה עצמו, להראות שאפילו כאשר ישראל נמצאים במצב

שפל ביותר בחי' למטה מעשרה, קשורים הם להשי"ת ללא כל תנאי, ולא מפני שהם ראוים לכך לפי דרגתם, אלא מפני שמאמינים כי הקב"ה לא יששם ולא יעזובם וכרתם אב על בנים ירחמם. וכנגד מה שרצו היונים להתדיר שאין לכם חלק באלקי ישראל, נתגלה שאפילו במצב השפל ביותר יש לישראל חלק בהשי"ת.

36. **נתיבות שלום** זהו הענין ואחר כך באו בניך, שזה הרי היה כל כחם לצאת למלחמה, מה שהרגישו כי הם בניך והקבה כביכול מוכרח להושיעם ולא יניחם לטבוע ביון מצולה.

עבודת חדש כסלו

37. **פרי צדיק, ראש חודש כסלו ב' א'** שמות חדשים עלו מבבל כמ"ש (בירושלמי פ"א דר"ה ובי"ר פ' מח) שבתורה הוזכר רק מספר החודש לניסן בחודש השלישי בחודש השביעי ואח"כ בנחמיה הוזכרו בשמות. והענין שמתחלה כשהיה בהמ"ק קיים כתיב זאת עולת חודש בחדשו. שבכל חודש הרגישו קדושה מיוחדת. וכן כ' והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו וגו' שבכל חודש מתחדש ענין מחודש בד"ת וכן בכל שבת ושבת. וכן בכל שנה מתחדש בר"ה חידוש ענין מחודש בתורה וכן מתחדש בכל השנה בכל חודש ובכל שבת.

ואח"כ כשנשכח מהם ההרגשה בחידוש התורה. וכן לאחר חורבן בהמ"ק שלא היה עולת חודש בחדשו. אז תקנו אנשי כנה"ג שיסדו תושבע"פ ותקנו שמות החדשים.

38

ונתנו נפשם בכפם לעמוד מועטים נגד מרובים לא בכח ידם
כי אם בעינים נשואות השמימה ובתפלה ובתחנונים.
והנה היו כדמיון הקשת ועלתה תפלתם ומסירת נפשם למעלה
למעלה, ומשם באה ישועתם.

הגרי"ש מינקוס זצ"ל

19

"החושך" בדורנו - "מחשבת הקטנות"

הלקח אותו עלינו ללמוד מנס החנוכה הוא, כי אם אדם רוצה בכל מאורנו
בכותו לגרש את ה"חושך"!

לאותו חושך השורר בעולם הזה ישנם ציורים רבים. אך כשנתבונן בנעשה
בתוכנו, נדמה כי "החושך" הגדול ביותר הוא "מחשבת הקטנות". הרבר
המפחיד ביותר הוא שאדם מחשיב את עצמו כ"קטן" שאין בכוחו להשיג

מעלות ולטפס לדרגות גבוהות. הוא חש בתוכו כי כשם שאינו יכול להצליח
להלחם נגד טנקים, כך אין באפשרותו להעשות "גדול" בישראל.

41

Ethics from Sinai R' Bunim p 213 .42

Efficiency, speed, the wish to lose no time, betoken enthusiasm and the heart's eagerness. And this quality is most important, for it is contagious; the pious man who moves swiftly, surely, and happily to do his *mitzvoth* carries others along with his infectious cheer. It is told that when R. Israel Salanter saw a railroad train in action for the very first time, he watched carefully how the fuel-burning car in front pulled the twenty cars that followed. Then he exclaimed: "This is just like human beings: one with heat and fervor can pull along many cold ones!"

39. **פרי צדיק, ראש חודש כסלו ד':א'** וזה קדושת
חודש זה שכל א' מישראל יכול להתברר שבמעמקי הלב
קשור בהשי"ת. כמש"נ אני ישנה ולבי ער הקב"ה שהוא לבן
של ישראל

ואיתא (ב"ר פ"ב) וחושך זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של
ישראל בגזירותיהן כו' דחושך היינו לילה ולא איברי ליליא
אלא לשינתא כמ"ש (עירובין סה.) והיינו שהחשיכה עיניהם
שגזרו על ישראל שלא יעסקו בתורה. ועיניהם של ישראל
היינו הסנהדרין כמ"ש (שהש"ר ד') עיניך הן סנהדרין כו'
ובזה החודש היה נס חנוכה.

40. **שם משמואל ראש חודש כסלו תרע"ב** וזה עצמו הוא שם

החודש כסלו, והוא נגזר מלשון כסל כסלים, והכליות נקראות
כסלים, ותשוקה באה מן הכליות, ובאבן עזרא (ויקרא ג')
שנקראו כליות בעבור כח התאווה . . . י"ב השבטים שהם
לעומת י"ב חדשי השנה היינו שהמזלות נותנים בטבע
האנשים להמשך אחר המהות שמורה עלי המזל, כמאמר
הש"ס שבת (קנ"ו א) האי מאן דבחמה וכו', וי"ב השבטים
בצדקתם פעלו שישאל יתגברו על המזל ולא ימשכו אחר
הוראת המזל ואין מזל לישראל, ודפח"ח.

והנה היפוך מדת התשוקה הוא העושה מעשיו בעצלות
ועצלה תפיל תרדמה, וע"כ לפי הוראת מזל חודש **כסלו** הוא
שינה והוא מתיחס לקיבה כאמרם ז"ל (ברכות ס"א א) קיבה
ישנה, אך שבט בנימין בצדקתו הפכו למדתו מדת התשוקה
ונקרא שמו **כסלון** שהוא לשון תשוקה כנ"ל :
בספר יצירה המליך אות ס' בשינה וקשר לו כתר וצרפן זה
בזה וצר בהם קשת בעולם וכסלו בשנה וקיבה בנפש זו"נ.
ויש לפרש דהנה התפלה נקראת קשת כמו שפירש"י (פ'ויחי)

בחרבי ובקשתי היא חכמתו ותפלתו.

ופירש כ"ק אבי זצללה"ה כי כמו הקשת כל כמה שהיא
מתוחה ביותר לאחור היא מורה את החץ לפניו בכח גדול
מאד עד שהחץ בוקע את האויר והולך למרחוק ביותר, כן
היא התפלה, כל כמה שהלב נרגש ומתעטפת עליו נפשו
ביותר עד שהלב קטן מהכיל ומתפרצת התפלה מתוך לבו
כחץ מקשת, אז תפילתו בוקעת ועולה למעלה למעלה ביותר,
ודפח"ח.

והנה ישראל בימי יונים היו בתכלית הצרות מאד מאד, כמ"ש
הרמב"ם שפשטו ידם בממונם ובכנותיהם ובטלו דתם ולא
הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות ולחצום לחץ גדול מאד
עד דכדוכה של נפש, עד שנקודת היהדות התפרצה מקרב
עומק לבם בכח גדול מאד ולבשו עוז ותעצומות ובטחו בהש"י